

Rekabet Kurumu Başkanlığından,

REKABET KURULU KARARI

Dosya Sayısı : 2010-3-91 (Önaraştırma)
Karar Sayısı : 10-49/902-315
Karar Tarihi : 8.7.2010

A. TOPLANTIYA KATILAN ÜYELER

10 **Başkan** : Prof. Dr. Nurettin KALDIRIMCI
Üyeler : Doç. Dr. Mustafa ATEŞ, İsmail Hakkı KARAKELLE, Doç. Dr. Cevdet İlhan GÜNAY, Murat ÇETİNKAYA, Reşit GÜRPINAR

B. RAPORTÖRLER: Dr. Aydın ÇELEN, Hüseyin COŞGUN

C. BAŞVURUDA

BULUNAN : Ahmet T. KEŞLİ
Büyükdere Caddesi No:32 Mecidiyeköy/İstanbul

20 **D. HAKKINDA ÖNARAŞTIRMA YAPILANLAR:**

- Royal Halı İplik Tekstil Mobilya Sanayi ve Ticaret A.Ş
(Pierre Cardin Halı)
4. Organize Sanayi Bölgesi 27120 Gaziantep
Pierre Cardin halı bayileri

30 **E. DOSYA KONUSU:** Royal Halı İplik Tekstil Mobilya San. Tic. A.Ş.'nin Türkiye lisansörü olduğu Pierre Cardin Hakkı ürünlerinde yeniden satış fiyatını tespit ederek 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 4. maddesini ihlal ettiği iddiası

F. İDDİALARIN ÖZETİ: Yapılan başvuruda özetle; Naksan Holding iştiraklerinden Royal Halı İplik Tekstil Mobilya Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin (Royal Halı) Türkiye lisansörü olarak üretimini ve pazarlamasını gerçekleştirdiği Pierre Cardin markalı halılara yönelik olarak yeniden satış fiyatını tespit etmek ve bayilerin bölge dışına pasif satış yapmalarını engellemek suretiyle 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesini ihlal ettiği iddia edilerek, gereğinin yapılması talep edilmiştir.

40 **G. DOSYA EVRELERİ:** Kurum kayıtlarına 21.4.2010 tarih, 3295 sayı ile giren başvuru üzerine hazırlanan 19.5.2010 tarih ve 2010-3-91/İİ-10-135.A.Ç sayılı İlk İnceleme Raporu, Rekabet Kurulu'nun 27.5.2010 tarih ve 10-38/646-M sayılı toplantısında görüşülmüş ve 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun çerçevesinde soruşturma açılmasına gerek olup olmadığının belirlenmesi amacıyla, Kanun'un 40/1. maddesi uyarınca önaraştırma yapılmasına karar verilmiştir. İlgili karar uyarınca yapılan inceleme sonucunda düzenlenen 6.7.2010 tarih ve 2010-3-91/ÖA-10-135.A.Ç sayılı

10-49/902-315

Önaraştırma Raporu 7.7.2010 tarih ve REK.0.07.00.00-110/294 sayılı Başkanlık önergesi ile 10-49 sayılı Kurul toplantısında görüşülerek karara bağlanmıştır.

50 **H. RAPORTÖRLERİN GÖRÜŞÜ:** İlgili Raporda; Royal Halı İplik Tekstil Mobilya Sanayi ve Ticaret A.Ş'nin üretimini ve pazarlamasını gerçekleştirdiği ürünlerin yeniden satış fiyatını tespit etmek ve bayilerin bölge dışına pasif satış yapmalarını engellemek suretiyle 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesini ihlal ettiği iddiasına ilişkin olarak bu aşamada soruşturma açılmasına gerek olmadığı; ancak söz konusu teşebbüsün dağıtım sisteminin 2002/2 sayılı Tebliğ'in öngördüğü muafiyet kapsamında değerlendirilebilmesi için "Pierre Cardin Halı Showroom Mağaza Bayilik Sözleşmesi"nin 8; 3.16 ve 13. maddeleri ile "Bölge Bayilik Sözleşmesi"nin 19. maddesinin yeniden düzenlenerek Rekabet Kurumuna tevsih edilmesi gerektiğinin 4054 sayılı Kanun'un 9. maddesinin 3. fıkrası uyarınca teşebbüse bildirilmesinin yerinde olacağı sonuç ve kanaatine ulaşıldığı ifade edilmiştir.

60 I. İNCELEME VE DEĞERLENDİRME

I.1. Hakkında Önaraştırma Yapılan Taraf: Royal Halı İplik Tekstil Mobilya Sanayi ve Ticaret A.Ş'nin (Royal Halı)

Merkezi Gaziantep'te bulunan Royal Halı, 2005 yılında üretime başlayarak halı pazarına girmiştir. Şirket 2006 yılında lisans hakkını aldığı Pierre Cardin markasının üretimine ise 2007 yılında başlamıştır. Naksan Holding bünyesinde yer alan şirketin ortaklık yapısına Tablo-1'de yer verilmektedir.

70 Yıllık ..... m² makine halısı, ... m² halı konfeksiyonu üretim kapasitesine sahip olan Royal Halı yaklaşık %.....'lık pazar payı ile, halı pazarında rakipleri Merinos, Saray ve Kaşmir'le birlikte en büyük dört teşebbüs arasında yer almaktadır.

Tablo- 1: Royal Halı Ortaklık Yapısı

Pay Sahibi	Pay Miktarı (TL)	Pay Oranı (%)
Naksan Holding A.Ş.		
Osman NAKİBOĞLU		
Cahit NAKİBOĞLU		
Baheddin NAKİBOĞLU		
Emre NAKİBOĞLU		
Taner NAKİBOĞLU		
Ferhan NAKİBOĞLU		
Cihan DAĞCI		
M.Hilmi NAKİBOĞLU		
Toplam	20.000.000	100

80 Royal Halı, Royal ve Pierre Cardin marka ürünlerin satışını bölge bayileri ve alt bayiler aracılığı ile gerçekleştirmektedir. Bölge bayi sayısı Royal marka için dokuz, Pierre Cardin marka için ise sekizdir. Royal Halı ile bölge bayileri arasında akdedilen tip "Bölge Bayilik Sözleşmesi"nde, belirli illeri kapsayan faaliyet bölgeleri verilmiş bulunan bölge bayilerine rekabet etmeme yükümlülüğü getirilmiştir.

Royal Halı ayrıca bazı nihai satış noktaları ile Pierre Cardin ürünlerinin satışına ilişkin olarak standart "Showroom Mağaza Bayilik Sözleşmesi" akdetmiştir. Bu sözleşmelerde de alıcı konumundaki bayiye rekabet etmeme yükümlülüğü getirilmiştir.

I.2. İlgili Pazar

I.2.1. Sektöre İlişkin Genel Bilgi

90 Türkiye'nin geleneksel sektörlerinden olan halı sektörü, 1990 sonrası dönemde küçük çaplı kilim ve el halısı üreten tezgahların oluşturduğu yapıdan çıkarak hızlı bir şekilde makine halısı üreten bir sanayiye dönüşmüştür. 2009 yılı itibarıyla iç pazarın büyüklüğünün hacim olarak 60.000.000 m², değer olarak 1 milyar TL olduğu tahmin edilmektedir. Türkiye halı pazarının büyümesinde, önceleri 10-15 yıl olan ortalama halı kullanım süresinin, değişen tüketim alışkanlıkları ile azalması etkili olmuştur.

100 Türkiye'nin toplam halı ihracatı 2002 yılından 2008 yılına kadar yıllık ortalama %22 oranında artış göstermiştir. 2008 yılında 1 milyar 170 milyon ABD dolarlık toplam halı ihracatı rakamı ile rekor kırılmıştır. İstanbul Halı İhracatçıları Birliği 2010 yılında Türkiye'nin halı ihracatının 1 milyar 300 milyon ABD dolar seviyelerinde gerçekleşmesini beklemektedir.

Halı sektörünün alt sektörlerinden el halıcılığı ve makine halıcılığı önemli oranda birbirinden farklılaşmaktadır. Türkiye'deki toplam halı pazarının %90'ını oluşturan makine halılarında çoğunlukla yer kaplaması amacı ön planda iken, el dokuması halılar dekoratif amaçlı tercih edilmektedir. Makine halısı üretiminin yaklaşık %70'i Gaziantep'te yerleşik firmalar tarafından yapılmaktadır. Kayseri ve İstanbul da üretimin yoğun olarak yapıldığı diğer illerdir.

110 Makine halıları kalite ve üretim teknolojilerine göre tafting, non-woven ve wilton halı olmak üzere sınıflandırılabilir. Bu ürünlerden tafting halı ile non woven halı duvardan duvara halı ve wilton halı ise parça halı sınıfında değerlendirilmektedir.

I.2.2. İlgili Ürün Pazarı

Royal Halı halihazırda parça şeklinde makine halısı üretmektedir. Şirketin, diğer makine halısı türü olan duvardan duvara halı üretimi bulunmamaktadır.

120 Parça halı ile duvardan duvara halının kullanım amaçları ve maliyetleri birbirine benzememektedir. Tüketiciler tarafından ayrı amaçlarla kullanılan, farklı hedef kitleleri ve dolayısıyla farklı dağıtım kanalları olan bu ürünlerin üretim teknolojileri de birbirinden tamamen farklıdır. Tüketici gözünde de bu iki halı tipinin çok farklı yapıda olduğu ve ikame edilebilirliğinin düşük olduğu görülmektedir. Parça halıların evlerde, duvardan duvara halıların ise yoğun olarak iş yerlerinde kullanılması bu durumun bir göstergesidir. Nitekim 30.11.1999 tarih, 99-55/589-376 sayılı ve 8.9.2005 tarih, 05-55/834-227 sayılı Kurul kararlarında parça halı ve duvardan duvara halı tiplerinin ayrı ilgili ürün pazarlarını oluşturduğu sonucuna varılmıştır. Bu çerçevede, yukarıda yer verilen bilgiler ışığında "makine dokusu parça halı pazarı" ilgili ürün pazarı olarak belirlenmiştir.

130

I.2.3. İlgili Coğrafi Pazar

İlgili ürün pazarına giriş, arz kaynaklarına ulaşma, üretim, dağıtım, pazarlama ve satış şartlarının bölgesel bir farklılık göstermediği gözönüne alınarak, ilgili coğrafi pazar Türkiye olarak belirlenmiştir.

I.3. Yapılan Tespitler ve Hukuki Değerlendirme

I.3.1. Yeniden Satış Fiyatının Belirlenmesi

1. 27.5.2010 tarihinde Raportörlerce görüşülen Royal Halı Genel Müdürü Cihan DAĞCI, bölge bayilerine ve alt bayilerine tavsiye ve maksimum fiyat niteliğinde satış fiyatlarını bildirdiklerini, zaman zaman satış noktalarından düşük fiyatla ürünlerin satıldığına dair şikayetler geldiğini ve düşük fiyatların engellenmesinin talep edildiğini belirtmiştir. Görüşmenin devamında Genel Müdür, bu şikayetlere rağmen ürünlerin sabit veya minimum fiyatlarını belirlemelerinin söz konusu olmadığını, böyle bir niyetleri olsa dahi bunu fiili olarak uygulamalarının mümkün olmadığını, nitekim ürünlerin hem bölge bayileri hem de alt bayiler tarafından çok farklı fiyatlarla satılabildiğini dile getirmiştir.

150

2. Royal Halı ile bölge bayileri arasında akdedilen standart "Bölge Bayilik Sözleşmesi"nin "Satış Fiyatları" başlıklı 8. maddesinde "*Şirket [Royal Halı] ürettiği ve pazarladığı Sözleşme Konusu Ürünlerin tavsiye niteliği haiz perakende, toptan satış fiyatlarını veya bu ürünlerin maksimum satış fiyatlarını, Royal Halı Bölge Bayi'ne yazılı olarak önceden bildirir. Royal Halı Bölge Bayi kendisine duyurulan bu fiyatları dağıtım yaptığı bilinen satış noktalarına iletmekle yükümlüdür*" hükmü yer almaktadır.

160

3. Royal Halı ile bayiler arasında akdedilen standart "Pierre Cardin Halı Showroom Mağaza Bayilik Sözleşmesi"nin "Satış Fiyatları" başlıklı 8. maddesinde "*Şirket [Royal Halı], Bayi'ye Sözleşme Konusu Ürünlerin tüketiciye, alıcıya satış fiyatlarının ne kadar olacağını tavsiye edebilir veya maksimum satış fiyatlarını belirleyebilir. Bölge Bayi'nin Bayi'ye Sözleşme Konusu Ürünleri satış fiyatı ise, Bayi'ye satışı gerçekleşen Sözleşme Konusu Ürünlerin Bölge Bayi'den Bayi'ye sevkiyatının yapıldığı tarihte geçerli olan ve Şirket'in uygulamakta olduğu listede belirlenen fiyatlar olacaktır*" hükmü yer almaktadır.

170

4. Royal ve Pierre Cardin marka halıların ürün ve fiyat bilgilerinin yer aldığı kataloglarda "*Fiyatlarımız tavsiye edilen perakende satış fiyatlarıdır*" açıklaması yer almaktadır. Aynı açıklamaya her iki markaya ait internet sitesinde yer alan fiyat listelerinde de yer verilmiştir.

5. 11.7.2008 tarihinde Royal Halı yetkilisi Mehmet ERGÖREN tarafından Emine BEKİROĞULLARI'na gönderilen e-postada; "*...Bölge bayimizin sizlere vermiş olduğu fiyat internet sitemizde ve kataloglarımızda bulunan tüm Türkiye'de geçerli olan güncel fiyatlarımızdır. Tali bayilerimizin bazıları bu fiyatların dışına çıkarak zaman zaman satış yapmaktadırlar...*" ifadeleri yer almaktadır.

10-49/902-315

180 6. Royal Halı ile tüketiciler arasında gerçekleştirilen 4.1.2008 tarihli, 23.11.2007 tarihli, 8.10.2008 tarihli, 25.5.2010 tarihli, 26.9.2009 tarihli, 20.4.2009 tarihli ve 3.6.2008 tarihli e-posta yazışmaları, Royal Halı tarafından duyurulan fiyatların tavsiye ve maksimum niteliğinde olduğunu gösterir niteliktedir.

7. Royal Halı'nın duyurduğu fiyat listesi ile bölge bayisi Elpa'nın satış fiyatlarının karşılaştırıldığı 19.6.2010 tarihli tabloda ürün fiyatlarında 2-2,5 TL fark olduğu görülmektedir. Benzer biçimde Pierre Cardin fiyat listesi ile bölge bayisi Harput'un satış fiyatlarını karşılaştıran aynı tabloda 0,7-5,80 TL arasında fiyat farklılıklarının tespit edildiği görülmektedir.

190 8. Ankara ilinde düşük fiyatla satış yapan iki bayi rapor edilmekte ve Bölge Bayi tarafından bu rapora şu şekilde cevap verilmektedir:
"Özdemir Mağazaları ve Erka Halı Sarayı'nın fiyat kırdığı yönünde çeşitli şikayetler aldık (Bu konuyu incerseniz memnun oluruz).
[Cevap:] Bu konu daha önce de görüşülmüştü. Meyve veren ağaç taşlanır misali. İkisinin de satışları şikayetçi olanlardan çok daha iyidir. Zaman zaman fiyat kırdıkları doğrudur. Ama biz gerekli görüşmeleri yapıp çözümlüyoruz."

200 9. 3.6.2009 tarihinde İzzet TİLKİ tarafından Royal Halı'ya gönderilen e-postada düşük fiyatla satış yapan bir nokta şu şekilde şikayet edilmektedir:
"Ben Ordu Royal Halı Showroom adına sizinle iletişime geçiyorum. İnternet sitelerini gezerken seralhali.com.tr adresinde bizim Pierre Cardin ve Royal halıları bizim liste fiyatlarımızın altında satıldığını gördüm. Sizin adınıza da bizim adımıza da etik olmayan bir alışveriş sistemidir. Müşterilerim bize gelip bunu söylediğinde maalesef cevap veremiyoruz. Siz internette fiyat belirlemiştiniz ve sizin sattığınız bir firma sizin belirlediğiniz fiyattan daha ucuza satıyor. Sizin bu konu hakkında gerekenleri yapmanızı rica ediyoruz..."

Royal Halı yetkilisi Mehmet ERGÖREN tarafından gönderilen cevabi e-postada ise "Konuyla ilgili olarak yetkili birimlerimize bilgi verilmiştir. Hem bayi hem de bağlı bulunduğu bölge bayisi uyarılacaktır" ifadesi yer almaktadır.

210 I.3.2. Pasif Satışların Engellenmesi

1. 27.5.2010 tarihinde görüşülen Royal Halı Genel Müdürü Cihan DAĞCI, bölge bayilerine faaliyet göstermeleri için belirli bölgeler verdiklerini, bölge bayilerinin öncelikli olarak kendi bölgelerindeki satış noktalarına yoğunlaşmalarını istediklerini, ancak başka bölgelerden gelen taleplerin karşılanmasını hiçbir şekilde engellemediklerini dile getirmiştir.

220 2. Royal Halı ile bölge bayileri arasında akdedilen standart "Bölge Bayilik Sözleşmesi"nin 4.1. maddesinde "İşbu sözleşme uyarınca, Royal Halı Bölge Bayi'nin sınırları Ek1deki il sınırlarıdır. Royal Halı Bölge Bayi, bölgesi dışında aktif satış yapamaz. Şirket [Royal Halı] Royal Halı Bölge Bayi'nin satışlarında düşüş olması gibi

objektif gerekçeler ile Royal Halı Bölge Bayi'nin il sınırlarında değişiklik yapabilecektir." hükmü yer almaktadır.

I.3.3. Hukuki Değerlendirme

2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği uyarınca, sağlayıcı konumundaki teşebbüsler alıcılarının satış fiyatlarını tavsiye edebilmekte veya maksimum fiyat seviyelerini belirleyebilmektedirler. Ayrıca, sağlayıcıların alıcılarına aktif satış yapabilecekleri münhasır bölgeler vermeleri durumunda da grup muafiyetinden yararlanılmaya devam edilmektedir.

Royal Halı tarafından bölge bayi ve alt bayilerle akdedilen dağıtım sözleşmelerinin genel olarak 2002/2 sayılı Tebliğ dikkate alınarak düzenlendiği tespit edilmiştir. Şöyle ki; Royal Halı ile bölge bayileri arasında akdedilen standart "Bölge Bayilik Sözleşmesi"nin 8. maddesinde, bölge bayilerine Royal Halı tarafından bildirilen fiyatların tavsiye niteliğinde olduğu belirtilmektedir. Royal Halı ile bayiler arasında akdedilen standart "Pierre Cardin Halı Showroom Mağaza Bayilik Sözleşmesi"nin 8. maddesinin ilk paragrafında ise, Royal Halı'nın bayiye sözleşme konusu ürünlerin tüketiciye, alıcıya satış fiyatlarının ne kadar olacağını tavsiye edebileceği veya maksimum satış fiyatlarını belirleyebileceği hükme bağlanmıştır. Ancak, maddenin ikinci paragrafının lafzı ilk paragrafınki kadar net değildir ve bölge bayinin satış fiyatının Royal Halı tarafından belirlendiği şeklinde yorumlanmaya imkan verecek şekilde kaleme alınmıştır. Oysa, bölge bayilerine Royal Halı tarafından bildirilen fiyatların tavsiye niteliğinde olduğu bölge bayileri ile akdedilen "Bölge Bayilik Sözleşmesi"nin yukarıda değinilen 8. maddesinde açıkça düzenlenmiştir.

Önaraştırma döneminde yapılan tespitlerin tamamına yakını, Royal Halı tarafından satış noktalarına bildirilen fiyatların tavsiye veya maksimum fiyat seviyesi şeklinde olduğunu göstermektedir: Royal ve Pierre Cardin marka halıların ürün ve fiyat bilgilerinin yer aldığı kataloglarda ve her iki markaya ait internet sitesinde yer alan fiyat listelerinde söz konusu fiyatların tavsiye niteliğinde olduğu açıkça belirtilmiştir. Ayrıca, Royal Halı ile tüketiciler arasında muhtelif tarihlerde gerçekleştirilen e-posta yazışmaları da Royal Halı tarafından duyurulan fiyatların tavsiye ve maksimum niteliğinde olduğunu göstermektedir. Bunların haricinde sadece iki yazışma, net olmamakla birlikte Royal Halı'nın yeniden satış fiyatını belirlemeye yönelik eylemlerini işaret eder niteliktedir.

Pasif satışların engellenmesi iddiasına ilişkin olarak ise, Royal Halı ile bölge bayileri arasında akdedilen "Bölge Bayilik Sözleşmesi"nde bölge bayinin bölgesi dışına aktif satış yapamayacağı şeklinde bir düzenlemeye gidildiği görülmektedir. Bunun aksine bölge bayilerinin yapacakları pasif satışların Royal Halı tarafından engellendiğine dair bir tespitte bulunulmamıştır.

Öte yandan, Royal Halı tarafından akdedilen dağıtım sözleşmelerinin 2002/2 sayılı Tebliğ çerçevesinde incelenmesi neticesinde, "Pierre Cardin Halı Showroom Mağaza Bayilik Sözleşmesi"nin 3.16. maddesinde bayinin toptan satış yapmasını engelleyen düzenlemenin 2002/2 sayılı Tebliğ'e aykırı olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, "Bölge Bayilik Sözleşmesi"nin 19. maddesinin ve "Pierre Cardin Halı Showroom Mağaza Bayilik

10-49/902-315

270 Sözleşmesi”nin 13. maddesinin 2002/2 sayılı Tebliğ’e aykırı biçimde alıcılara belirsiz süreli rekabet etmeme yükümlülüğü getirdiği anlaşılmaktadır.

280 Tüm bu değerlendirmeler çerçevesinde, bu aşamada Royal Halı hakkında soruşturma açılmasına gerek görülmemekle birlikte, söz konusu teşebbüsün dağıtım sisteminin 2002/2 sayılı Tebliğ’in öngördüğü grup muafiyeti kapsamında değerlendirilebilmesi için “Pierre Cardin Halı Showroom Mağaza Bayilik Sözleşmesi”nin 8; 3.16 ve 13. maddeleri ile “Bölge Bayilik Sözleşmesi”nin 19. maddesinin yeniden düzenlenmesi gerektiği 4054 sayılı Kanun’un 9. maddesinin 3. fıkrası uyarınca teşebbüse bildirilmelidir. Buna göre, “Pierre Cardin Halı Showroom Mağaza Bayilik Sözleşmesi”nin 8. maddesinin ikinci paragrafı, bölge bayinin satış fiyatının Royal Halı tarafından belirlenmesine imkan vermeyecek şekilde yeniden düzenlenmelidir. Aynı sözleşmenin 3.16. maddesi bayinin toptan satış yapmasını engellemeyecek şekilde yeniden düzenlenmelidir. “Pierre Cardin Halı Showroom Mağaza Bayilik Sözleşmesi”nin 13. ve “Bölge Bayilik Sözleşmesi”nin 19. maddesinin ise alıcılara getirilen rekabet etmeme yükümlülüğünün süresinin belirli ve en fazla beş yıl olacak şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

J. SONUÇ

Düzenlenen rapora ve incelenen dosya kapsamına göre;

- 290 1- Dosya konusu iddialara yönelik olarak 4054 sayılı Kanun’un 41. maddesi uyarınca soruşturma açılmasına gerek olmadığına,
- 2- Ancak söz konusu teşebbüsün dağıtım sisteminin 2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği’nin öngördüğü muafiyet kapsamında değerlendirilebilmesi için “Pierre Cardin Halı Showroom Mağaza Bayilik Sözleşmesi”nin 8; 3.16 ve 13. maddeleri ile “Bölge Bayilik Sözleşmesi”nin 19. maddesinin işbu kararın tebliğinden itibaren 45 gün içinde yeniden düzenlenerek Rekabet Kurumuna tevsik edilmesi gerektiği hususunda 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun’un 9. maddesinin 3. fıkrası uyarınca ilgili teşebbüse görüş bildirilmesi için Başkanlığın görevlendirilmesine
- 300

OYBİRLİĞİ ile karar verilmiştir.